

:http://osvitata.com/osvita-ta-ekonomika.

Н.В.Скотна, Н.И. Ашиток

ВЫСШЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

В статье анализируются феномен глобализации, тенденции развития высшего образования в условиях глобализации и интернационализации; приведена сравнительная характеристика и определено различие между понятиями «глобализация» и «интернационализация» относительно высшего образования. Утверждается, что решение проблем трансформации образования возможно на уровне общегосударственной стратегии, разработанной и принятой на основании определения приоритетов, соответствующих общечеловеческим ценностям.

N. Skotna, N. Ashitok

HIGHER EDUCATION IN AN ERA OF GLOBALIZATION

The article analyzes the phenomenon of globalization, the tendencies within the framework of globalization and internationalization in higher education are analyzed. The comparative characteristic and difference is given between the terms globalization and internationalization of higher education. It is argued that the problem solution of education transformation is possible only at the level of a national strategy developed and adopted under the definition of priorities which meet universal values.

УДК 81'243'373:908 (045)

О.М. Акмалдінова, О.О. Письменна

ПРОБЛЕМИ ВІДБОРУ КРАЇНОЗНАВЧО ЗНАЧИМОЇ ЛЕКСИКИ ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Гуманітарний інститут Національного авіаційного університету

У статті досліджується національно-маркована лексика англійської мови та методика її викладання, аналізуються лінгвістичні та комунікативні особливості країнознавчого фонового мовного матеріалу.

Вступ

Численні дослідження питань взаємодії культур свідчать про те, що зміст і результати різноманітних міжкультурних контактів багато в чому залежать від здатності їх учасників розуміти один одного і досягати згоди, яка головним чином визначається етнічною культурою кожної зі взаємодіючих сторін, психологією народів, цінностями, що переважають у тій або іншій культурі. Взаємовідносини різних культур дістали назву «міжкультурна комунікація», що означає обмін між двома і більше культурами та продуктами їх діяльності, здійснюваний в різних формах. У контексті міжкультурної комунікації найважливіше значення має сфера побуту, що історично є першою сферою виникнення та існування культурних цінностей. Від національної культури залежить, які цінності мають для людей більш менш важливе значення, а які не беруться до уваги. Значущість і структура цих цінностей визначають своєрідність та специфіку культури. Багато особливостей власної культури зазвичай не усвідомлюються та сприймаються якданість. Розуміння цінностей своєї культури настає лишеу контакті з представниками інших культур, коли відбувається взаємодія різних культур і виявляються відмінності в їх ціннісних орієнтаціях [1].

Лінгвокраїнознавство як сукупність певних знань служить в першу чергу цілям комунікації, спирається на знання культурно-історичного характеру, властиве носіям тільки цієї мови й культури, та сприяє виконанню завдання адекватно розуміння іншої мови. Зназваної причини ознайомлення з країнознавчим фоном матеріалом має бутискладовою частиною викладання іноземних мов, не менш важливою, ніж навчання мовних засобів [2, с. 85].

Основна частина

Теза про необхідність розвивати у школярів і студентів усвідомлення того, що вони є невід'ємною частиною певної культури, не викликає заперечень. Наприклад, О. Г. Ветрова пише: «The present-day model of language-teaching, with its strict adherence to native speaker norms within the target

language culture, seems inadequate in fostering intercultural competence nowadays. So it must be developed with additional competence patterns, to prepare learners to be both global and local speakers» [3, 347]. Потреби та культури співвідносяться з поведінкою людей у складі спільноти, зумовленою особливостями мінорного життя, які однаково розуміються членами цієї культури. Таким чином, країнознавча інформація, разом з професійною, входить до блоку фонових знань, що забезпечують адекватний рівень комунікації.

Відмінність культур проявляється, зокрема, у відмінності фонових знань. Напр., *Bombay duck* – це не є «бомбейська качка», а невелика рибка *бомбиль*, яку виловлюють у Бенгальській затоці, в районі Бомбея, і як їжа подається висушеною, з маринадом. *Welsh rabbit* – «валлійський кролик» – це не м'ясне блюдо з м'яса кроля, а *грінки з сиром*. *Plum pudding* – це *плам-пудинг*, *пудинг* (традиційне різдвяне блюдо) з *родзинками*. Слово *plum* означає *слива*, проте в кулінарії воно має значення «*родзинка*», «*коринка*» (коринка /currant-сорт винограду/ – сушений чорний дрібний виноград без кісточок). *Indian summer* перекладається не інакше, ніж *золота осінь*, *бабине літо*, а також *якшасливий і благополучний період* (у житті людини). Переклад словосполучення *plaster of Paris* – *гіпс; алебастр; обпалений гіпс; штукатурний гіпс* – не відображає семи «джерело, ареал поширення або походження», так само, як і переклад *plaster of Paris jacket* – *гіпсовий корсет* (для іммобілізації хребта) – не має нічого спільного з головним містом Франції. Відомий у нас англійський або американський замок має джерелом *Yale lock / Yale* – *замок Йейла* (американський замок), тобто побутовий автоматичний замок з циліндром, який був запатентований в 1861 р. Лінусом Йейлом і встановлений у більшості американських будинків. Наявність фонових знань дозволяє правильно перекласти вираз *to take French leave* як *йти по-англійськи* (тобто не прощаючись); те, що одним етносом сприймається як характерна риса англійців, самими англійцями приписується поведінці

жителів Франції. Це значення має коріння у глибокому минулому і умовлено історичною реальністю. Аналогічно, *to go Dutch* – на німецький рахунок, тобто платити свою частину, вносити свою долю за пригощання – в англійській мові сприймається як вчинки, властиві голландцям. Ще один характерний приклад зі словом *Dutch*, яке в деяких словосполученнях допускає абсолютно різні способи перекладу. Так, *Dutch concert* в перекладі взагалі не має семи «національності»: *спів, при якому кожен співає своє* – «хто в ліс, хто по дрова». Так само як *idouble Dutch* символізує вищу міру незрозумілості, а не конкретну іноземну мову – *тарабарщина, нісенітниця*. У словосполученні *talk like a Dutch uncle* – *по-батьківськи наставляти, журити* – немає семи «рідня», тим більш натяку на національність «дядечка», а *Dutch metal* означає сплав міді з цинком – «під золото».

На рівні слова спостерігаються такі ж явища: порівняння ознак, узятих за основу лексеми в різних мовах, може особливо яскраво ілюструвати відмінності мовного бачення світу в різних культурах. Порівняймо, наприклад, лексеми з подібними семами в їхньому значенні: *хмарочос (укр.)* – *небоскреб (рос.)* – *skyscraper (англ.)* / тобто «скребе небо»; або лексеми з означенням одного об'єкта, але такі, що беруть за основу різні семи: *пролісок (укр.)* – *подснежник (рос.)*, відображають сему «місцезнаходження» – *snow drop (англ.)* / тобто «снігова крапля» – відображає сему «схожість, подібність» / *riegseineige (фр.)* / тобто такий, що «пронизує сніг» – характеристика за функцією.

Так само, сприйняття числівників неоднозначне для різних етносів. Наприклад, у деяких мовах є не лише одна та множина, але й подвійне число (Я+ТИ). Англословні індійці (а також англословні газети Індії) вживають для великих числень слова *lakh(s) crore(s)*. Перше з них означає «100 000», друге – «10 000 000». Замість «ста тисяч» вживається «1 lakh», замість «10 млн» – «1 crore». Загальновідомим є британський рахунок на дюжини – *dozen(s)*, що частіше перекладається як «десятки» або «велика кількість».

Таким чином, багато понять, які відносяться до поширених предметів явищ, мають у своєму складі національно-культурний семантичний компонент, що робить такі слова національно маркованими. За недостатнього знання фактів дійсності навіть кваліфікованими майстрами художнього перекладу можуть бути допущені грубі помилки в перекладі тексту, причина яких криється в нерозумінні значення деяких мовних одиниць [4, с. 18].

Зіставляючи лексичні поняття, Г.Д.Томахін, наприклад, стверджує, що слова зазвичай мають аналогі в інших мовах, що співпадають лише частково у своєму предметному змісті, але вони можуть розрізнятися конотаціями та лексичним фоном. Ілюстрацією може послужити словосполучення *snowman (укр.)* – *снігова баба, сніговик; рос.* – *снежная баба, снеговик*, адже при перекладі першого варіанта цього слова з української та російської на англійську його не можна перекласти як *snow woman*). Лексичний фон слова, в якому представлені фонові знання, виступає як особливий вид значення слова, що мислиться як сукупність усіх відомостей, що відносяться до сло-

ва-поняття, наявних в масовій буденній свідомості носіїв мови. При зіставленні понять вони є порівняними: напр., *будинок* – *house*, але для опису традиційного житла – не порівнянні: *рос.* *изба*, *укр.* *хата-англ.* *hut, log cabin, ranch* [2, с. 83].

Дійсно, фонові лексика відповідає поняттям, що співпадають лише в одних значеннях, але різняться в усіх інших. Подивимося словникові значення іменника *hut*: *халуп(к)а, хатина; барак; хата; курінь; тимчасове укриття*. Словосполучення *cable hut* перекладається як *кабельна будка, bamboo hut* – *якбамбукова хатина, thatched hut* – *солом'яна хатина, hut barrack* – *казарма барачного типу*. Є й інші значення цього слова та інші словосполучення з ним (*Nissen hut, Quonset hut*) [5]. *Log cabin* має значення: *зроблений з колод будинок, хатина* – *традиційне житло переселенців в період освоєння Фронтира (іст. «нових земель на заході США»); це словосполучення використовується з 1888 р. також як товарний знак штучного кленового сиропу [maple syrup] виробництва фірми «Піннакл фудс». Слово *ranch*, також має в основі фонові поняття та є реальністю американського життя й американського варіанта англійської мови, означаючи: 1) *ранчо; велике фермерське господарство; 2) будинок за містом; одноповерховий будинок; будинок хазяїна ранчо* і входить до словосполучення *ranch house* – *ранчо та dude ranch* – *ранчо, пристосоване для прийому відпочиваючих; ферма, пансіонат (з навчанням верхової їзди тощо)* [5].*

За простими позначеннями предметів і явищ (напр., *country music, blues*) ховаються конотації – фонові знання про історію появи цих понять для більшого розуміння специфіки предмета. Загальновідомою є роль пабів в Англії, Шотландії, Австралії, де слово *pub* є лінгвістичною реальністю. Але словосполучення "*pub crawl*" (*crawl* – 1) *повзання; 2) повільний рух; рух, здійснюваний через силу*) виникло у Британській англійській і використовується в інших англословних країнах для позначення такого явища, як *похід компанією з паба в паб, коли в кожному новому місці випивку оплачується один*, і є комунікативним знаком мови, що дає нову інформацію про позамовне явище.

Комунікативні знаки мови іноді дуже ускладнюють, навіть унеможливають, переклад з однієї мови на іншу, особливо, коли йдеться про ідіоматику та культурні або мовні реалії, що не мають аналогів у іншій культурі. Дійсно, дуже важко, майже неможливо, точно перекласти наприклад, фразу з фільму «За двома зайцями», який був закуплений багатьма країнами і потребував перекладу: «*Ваша папіроска шкварчить*», яка побудована на російсько-українському суржику, зрозумілому для носія цих мов, але абсолютно не має того ж колориту для іноземця. Так само, колорит назви (російською мовою) спектаклю Слави Полуніна «*Снежное шоу*» при перекладі на англійську (театр гастролював в європейських країнах) не зберігся – «*Snow show*». У такому написанні сема *ніжність, властива (з причин омонімії) частині прикметника-означення, яка починається з великої літери «Н» («...Нежное»)*, не знаходить відображення в перекладі, а саме це – тепло, ніжність – хотів передати режисер глядачам.

Традиційне розуміння роду іменників може також становити труднощі для перекладача-початківця. Те, що в англійській мові немає граматичного роду, відоме з перших кроків вивчення цієї мови, а можливості його передачі вимагають маркування, напр., лексичного: *bridegroom – bride, bull – cow, cock – hen, stallion – mare, nephew – niece, earl – countess, sir – madam, king – queen*; морфологічного: *widow – widower, hero – heroine, heir – heiress, duke – duchess (але: marquess/marquis – marchioness), lion – lioness, tiger – tigress, manager(ess)*; використання складних слів: *policeman – policewoman, man-servant – woman-servant, he-wolf – she-wolf; Tom-cat – Pussy-cat, peacock – peahen; doctor – woman-doctor, teacher – woman-teacher*.

Випадки традиційної кросс-культурної персоніфікації неживих іменників вимагають спеціальних знань: іменники *the moon, the earth, ships, cars, countries* в англійській мові можуть бути жіночого роду і замінюватися займенником *she*; іменники *the sun, the fox* – чоловічого роду і замінюються в таких ситуаціях займенником *he*.

Існують відмінності і в культурно-мовних традиціях відносно виду контексту: наприклад, Т.А. Казакова порівнює традиції англійських і російських кулінарних рецептів, коли в англійському вживається переважно імператив як форма представлення кулінарної дії, а в російській мові ту ж функцію виконує, як правило, безособова форма дієслова: *Bake the buns till light golden* – Булочки випекаються до появи золотистої корочки / Булочки випікаються до появи золотистої скоринки [6, с. 53-54]. У рамках морфологічної заміни тут також можна скористатися інфінітивом у перекладі.

Традиційними є для різних культур і зачини казок: *Once upon a time ...*, що в перекладі звучить як «Жили собі, були собі» або «Утридев'ятому царстві, у тридесятому государстві».

З розвитком системи слов'янської міфології відбувалося зміщення близьких і навіть далеких образів, або навіть поєднання характеристик повністю протилежних героїв. Саме така доля спіткала одну з особливо шанованих берегинь Яшу (Ягу). Її назва означає, що вона походить від Ящера, тобто Пращура – найдревнішого пращура в роду. Яга охороняла Вогняну річку, тобто священну межу, яка розділяла земний і потойбічний світи. Вартовий цієї межі має бути суворим, тому Язі стали приписувати деякі негативні риси. Після прийняття християнства образ Яги повністю злився з привнесеним із Західної Європи образом відьми – потворної та злої чаклунки [7, с. 212].

Синтаксичні обмеження, специфічні для однієї мови, можуть не відчуватися в іншій: напр., питальна *Do you know... ?* і питально-негативна *Don't you know ... ?* форми речення в перекладі протиставляються не за типом: «Ви знаєте ...?» – «Ви не знаєте»...?, бо остання з них несе сему «здивування», можливо і «роздратування»: «Хіба ви не знаєте ...?».

Фіни, розмовляючи англійською, можуть здатися занадто категоричними й різкими, оскільки їм властиво часто вживати форми наказового способу (*Give! Take!*) замість ввічливого прохання. *"You want coffee"?* – прямий переклад з фінського і звучить

доволі жорстко для носія англійської мови, який очікує почути: *"Would you like some coffee"?* [8, с. 150].

Англомовні індіанці досить рідко кажуть *"Thank you"*, що пояснюється культурно-психологічними особливостями: не треба дякувати за те, що й так має бути зробленим завдяки обов'язку або закону. Навіть ударуванні подарунків, сама дія дарування є нагородою для того, хто дарує; тому не можна чітко визначити, хто комусь дякувати. В разі ж необхідності, якщо дійсно треба подякувати за щось важливе, індіанець може висловлювати подяку фразою типу *"May you live a hundred years"*, оскільки *"thank you"* є неадекватними у таких випадках. Також індіанці дуже часто використовують в своїй англійській мові форми наказового способу, не маючи наміру бути грубими (*"Give your passport"*, *"Stand there in line"*), що можна пояснити тим фактом, що більшість індіанських мов не має спеціального слова для *"please"*; це виражено в дієслові безпосередньо при використанні ввічливої форми звертання [9, с. 107]. Тому може бути помилковою відсутність цього слова в перекладі англійською.

У деяких інших мовах для прояву себе в якості приємного співрозмовника, ввічливого, щедрого на похвалу, існує принцип ввічливості, що проявляється, зокрема, у використанні спеціальних одиниць мовного етикету, які дозволяють зав'язувати та підтримувати дружні контакти з іншими людьми, напр., в англійській: *You are great! – Thanks a lot. You're very kind.; Nice dog, isn't it.– Oh, thanks a lot.; Your house is lovely! And I like the way you've done the garden. – Do you really think so? It's nice of you to say that; Is that your father? Wow, he's really handsome, and so young looking.*

Традиційні особливості етикету також включають набір мовних форм для вираження вдячності. Своєчасне адекватне вираження вдячності, підтримуване традицією та вихованням, надає міжособовому спілкуванню відчуття взаємної поваги та доброзичливості: *Thank you for inviting me. I had a great time (завдячуючи за запрошення); Oh, how beautiful. How did you know? It's just what I wanted!* (отримавши подарунок). Отримуючи у борг гроші, американець підкреслює неможливість висловити всю глибину почуття вдячності: *I don't know how to thank you; I can't tell you how much I appreciate this; I can't thank you enough; I can't tell you what this means to me.* Аналогічним є оформлення прохання у формі ввічливого запитання: *Can /Could I have another cup of tea?; May/Might I please see your new camera?; Would you mind helping me with this?; Would you mind my opening the window?*

Форми вибачення представлені таким чином: *I'm sorry* – вибачення, але у формі жалю, прикрасі (відмовляючись прийняти запрошення; дізнаючись про невдачу або нещастя, що спіткало іншу людину, щиро йому співчуваючи); *Sorry for being late; Sorry to trouble you* – відношення до іншої особи (жалкування за приводу спричинення іншому неприємностей, клопоту, болю); *Excuse me* (при порушенні якогось соціального правила, виражає ставлення того, хто говорить, до правил, прийнятих у суспільстві, які він порушив і винен у цьому – перебив того, хто говорить, відповідаючи на телефонний дзвінок тощо). Для усіх цих випадків характерна багатослівність,

що перебільшує переживане людиною почуття. Така багатослівність може відчуватися при перекладі як лексична надмірність, проте вона несе в собі певний психологізм і функціональну та крос-культурну навантаженість.

Аналогічно, прийняті в ділових листах кліше виражають конотацію готовності до контактів і продовження ділових стосунків: *We are looking forward to meeting you.*; *We will be grateful to you if you will send us your pricelists.* Ще одним проявом метакультури в листуванні є звернення: *Dear Sir, Dear Mr...*; завершальна формула: *Yours faithfully, Sincerely yours.* Природно, що при перекладі рекомендується використовувати не прямий переклад, а кліше, прийняті в культурі мови перекладу.

Реалії визначаються як «предмети або явища матеріальної культури, етнонаціональні особливості, звичаї, обряди, а також історичні факти або процеси, що зазвичай не мають лексичних еквівалентів в інших мовах» [10]. У словах-реаліях закладена національна самобутність явища, яке вони називають, тому вони постійно привертаять увагу дослідників, наприклад, [2, с. 82-86]; [11, с. 38-42]; [12, с. 64-69]; [13, с. 98] [14, с. 47,105]; [15, с. 95], [16, с. 485-489], і, з розширенням знань про світ, розширенням географічних меж доступності таких знань, цей інтерес тільки поглиблюється.

Визначення реалій безпосередньо пов'язане з поняттям колориту. Слова-реалії своїми конотаціями відбивають місцевий колорит, етнічні особливості, національну специфіку країни. Для ілюстрації наведемо слово *roadster* в усіх його значеннях: 1) засіб пересування шляхами: а) верховий або упряжний кінь; б) дорожній велосипед в) легкий екіпаж (syn: *buggy*); 2) двомісний автомобіль з відкритим кузовом; спортивний автомобіль (syn: *sports car*); 3) а) завзятий мандрівник (шляхами): *Old roadsters eat and drink whenever and wherever they can.* – Люди, звиклі подорожувати шляхами, їдять і п'ють тоді, коли це тільки можливо, і там, де це тільки можливо; б) людина, що не має постійного місця проживання; 4) судно, що стоїть на рейді [5].

Абревіатури, складноскорочені слова, акроніми; усічені та колоквиалізовані варіанти слів та словосполучень (*cuppa* – *cup of tea*; *rehab* – *rehabilitation*, *nuke* – *nuclear*, *ed-start* – *headstart in education*, *gator* – *alligator*, *telly* – *television set*) також несуть конотативну інформацію. Архаїчна лексика теж має таку властивість, наприклад, можна для порівняння скористатися прикладами Г.Д. Томахіна: будинок відпочинку (1921), суботник (1919), ударник (1929), цілинник (1954–55) [12, с. 64–69].

До слів-реалій відносять найменування характерних для цієї країни елементів державного устрою, системи освіти, ергоніми (найменування організацій, підприємств, установ); соціальні явища і рухи, назви професій, посад, постів, звання, титули; поняття господарської діяльності; топоніми, гідроніми, назви рослин, тварин; етноніми (етнографічні реалії) – назви звичаїв, предметів культури, ритуалів, свят, предметів побуту, одягу, їжі, видів транспорту; позначення часу, календар; мистецтво та культура (назви літературних творів, музичних інструментів, героїв фольклору, цитати тощо); військові реалії, зброя; назви осіб (антропоніми) – імена історичних діячів і пов'язані з ними конотації. Власна назва в силу сво-

єї подвійної лінгвістичної природи, багатих семіотичних, асоціативних можливостей стає, як констатовано дослідниками, знаком, символом, «культурологічним кодом», через який здійснюється зв'язок з національною культурною історією країни. Такими іменами для російської культури, наприклад, є імена Омеляна Пугачова, Степана Разіна (образи-символи), функція яких в інтелектуально-емоційному полі комунікації тотожна умовному сигналу, або «рефлекторній дузі»: натяк – і певне явище оживає, актуалізується у свідомості слухача [17, с. 33-35]. Для української культури такими алюзивними іменами-символами є, наприклад, Тарас Шевченко, Богдан Хмельницький, літературні герої Кармелюк, Тарас Бульба тощо.

У прізвиськах (вид антропонімів), псевдонімах відбивається не лише прагнення дати характеристику, але і конотації – надання певної соціальної (нерідко глузливої) оцінки. Інформація про це допомагає розширити знання про історію, життя, звичаї народів будь-якої країни, зокрема Великобританії та США (про велику виразність прізвиськ і кличок писав І.Р. Гальперін) [18, с. 137].

Різнманітні історичні реалії, до яких відносяться, зокрема, і гроші, теж передають національний колорит, властивий, наприклад, просторічним назвам монет: *reppu, nickel, dime, buck*. В Австралії до введення нової грошової системи, крім офіційного та розмовного варіантів, ще однією специфічною назвою монет служили ті товари, що можна було на них купити: *trey* (3 пенси – вартість уранішньої кави), *zacs* (6 пенсів – літр молока). [19, с. 253]. Колорит назви, його стильова приналежність повинні враховуватися при перекладі.

Крім того, в лексико-семантичній системі існують так звані алюзії, що містять натяк на якийсь відомий нації історичний факт, спосіб життя, поведінку якоїсь відомої особи, історичного або літературного героя, прислів'я або крилату фразу. Натяк, навіть неповно виражений лексично, викликає в голові носія мови асоціативний ряд, завдяки якому він відразу розуміє підтекст, тобто конотацію. Наприклад, *Hanging Judge* – «вішаючий суддя» має яскраво виражену негативну конотацію і є австралійською історичною реалією, пов'язаною зі знанням про жорсткий судовий процес, проведений суддею, який виніс смертельний вирок Неду Келлі, австралійському Робіну Гуду. Історична реалія тієї ж Австралії, так звана *Black war in Tasmania* – «Чорна війна в Тасманії», отримала свою негативну конотацію завдяки асоціативному ряду, що містить натяк на сумнозвісний історичний факт війни 1828–1876 рр. – знищення корінних тасманійських жителів (коли премії видавалися за числом відрізаних вух аборигенів). Ще одна реалія австралійського життя – австралійські пожежі є невід'ємною частиною природи острова, часто трагічною. У зв'язку з цим поняття «*mateship*» трактується як почуття ліктя, чоловіча дружба, що об'єднує для боротьби за виживання, і отримало словникове визначення як *companionship or friendship, especially between men* з поміткою *Austral./NZ informal* в *Oxford Dictionary* [20].

Особливе значення, особливий підтекст, характерний для назв історичних пам'яток, якими є деякі судна, вітрильники, кораблі, що зіграли в історії тієї

або іншої країни істотну роль і назви яких безпомилково викликають в умах представників цієї нації однакові конотації. Таким є *Mayflower* / «Мейфлауер» – англійське судно, на якому перетнули Атлантичний океан 102 пілігрими із Старого Світу, перші поселенці Нової Англії. «Мейфлауер» був двопалубним трищогольним кораблем завдовжки близько 27м. Сам він не зберігся, але в Англії була побудована його копія «Мейфлауер II», який переплив Атлантику в 1957 р. і нині стоїть на причолі в м. Плімуті, штат Массачусетс. «My ancestors came over on the *Mayflower*» («Мої предки прибули на «Мейфлауері»), – говорять ті з небагатьох американців, які можуть похвалитися старовинним родом [21]. Аналогічно, славою овіяні й кораблі *Endevour* / «Індевор», *Resolution* / «Резолюшн», *Adventure* / «Адвенчер» та *Discovery* / «Діскавері», на яких команда Дж. Кука здійснила тринавколосвітні плавання. Назва *Investigator* / «Інвестігейтор» навіки пов'язана з ім'ям капітана Мет'ю Фліндєрса, який під час плавання на цьому кораблі зробив багато для історії Британії, Австралії та науки взагалі, який дав назву материка *TERRA AUSTRALIA* – Південна земля (порівняймо конотації словосполучень «Крейсер Варяг», «Крейсер Аврора» для російської історії).

Життя відомих людей – героїв, якими пишається та захоплюється нація і які втілюють національні цінності цієї культури, а також порівняння фразеологічного фонду (у прислів'ях і приказках проявляються системи культурних цінностей народу) дають матеріал для вивчення місць з'ясування способів мислення різних етносів та їх проявів умовної поведінки людей.

Висновки

Величезна роль в освоєнні іноземної мови відводиться навчанню перекладу та осмисленню особливостей і закономірностей своєї мови й культури як для більш усвідомленого і успішного виконання цього завдання, так і для підвищення власного та колективного інтелектуального потенціалу. Перекладач та викладач з перекладу як дисциплінарного курсу повинен мати особистий культурний досвід, щоб не помилитися у виборі способу перекладу, правильно визначити одиниці перекладу. Йому також необхідно мати доступ до усіх можливих довідників та словників з культури різних народів, з основ ділового етикету, аби уникнути порушення міжособового офіційного чи неформального спілкування [4, с. 18-22].

Багато понять, які відносяться до поширених предметів явищ, мають у своєму складі національно-культурну семантичну долю, що робить такі слова національно маркованими [2, с. 82]. Країнознавча інформація, разом з професійною, повинна входити до блоку фонових знань, що забезпечують адекватний рівень комунікації.

Загальновідомо, що практично усі відомі форми навчання іноземної мови характеризуються дефіцитом учбового часу та практики. Отже, багатьма фахівцями прагматично відчувається закономірність

неможливості у рамках цих форм навчити всьому словниковому складу мови [11, с. 38–42].

Відбираючи змістовні одиниці навчання, необхідно виявити їх лінгвістичну, комунікативну та країнознавчу цінність з точки зору наявності та розуміливості/незрозуміливості національно-культурного компонента. Вирішення проблеми обмеження лексики передбачає розроблення відповідного підходу до її відбору, пошук шляхів визначення ефективного, методично обгрунтованого мінімуму релевантної лексичної бази, необхідної викладачеві для роботи в аудиторії (комунікативний мінімум, навчальна лексикографія, тематичні списки слів, країнознавчі вокабуляри, підбір релевантної лексики до кожної з навчальних тем курсу).

Список літератури

1. <http://www.countries.ru/library/intercult/index.htm>.
2. Томахин Г.Д. Прагматический аспект лексического фона слова / Г.Д. Томахин // Филологические науки. – 1988, – № 5. – С. 82–86.
3. Vetrova O.G. Verbal communication in the globalization era / O.G. Vetrova // Мат-лы международной конференции «Международное сотрудничество в образовании и науке». – СПб: Санкт-Петербургский государственный политехнический университет, 2008. – С. 347–348.
4. Бархударов Л.С. Что нужно знать переводчику? // Тетради переводчика. – М., – 1978. – Вып. 15. – С. 18–22.
5. LingvoUniversal (En-Ru) (до версії ABBYY Lingvo x3). Англо-русский словарь общей лексики. © ABBYY, 2008.
6. Казакова Т. А. Translation techniques. Практические основы перевода / Т. А. Казакова – С.П.: «Издательство Союз», – 2000. – 159с.
7. Бердышев С.Н. Древняя Русь / С.Н. Бердышев – М.: ООО «ТД «Издательство Мир книги», 2007. – 240с.
8. Culture smart! Finland. – London. – 2005: Kuperard. – 168p.
9. Culture Shock! India. Singapore: Times Books International. – 1996. – 360p.
10. Explanatory (до версії ABBYY Lingvo x3) Большой современный толковый словарь русского языка. © 2006, Ефремова Т.Ф.
11. Скалкин В. Л., К вопросу функциональной единицы лексико-фразеологического минимума / В. Л. Скалкин, Н.В. Варешкина // Иностранные языки в школе. – 1991, – № 5, с. 38–42
12. Томахин Г. Д. IV. Реалии в культуре и языке. Г. Д. Томахин. Иностранные языки в школе. – 1988, – № 1. – С. 64–69
13. Вайсбурд М.Л. Реалии как элемент страноведения / М.Л. Вайсбурд // Русский язык за рубежом, 1972, – № 3, – с. 98.
14. Влахов С., Непереводимое в переводе. / С. Влахов, С. Флорин – М.: Междунар. отношения, 1980, – 342 с.
15. Бархударов Л.С. Язык и перевод. – М.: Междунар. отношения, 1975. – 240 с.
16. Череди́нченко О.І. Міжкультурні аспекти перекладу / О.І. Череди́нченко // Мовні і концептуальні картини світу. 36. наук. пр. Мова, культура та переклад у контексті європейського співробітництва. – К.: КНУ, 2001. – С. 485 – 489.
17. Гурская Ю.А. Культурогенные возможности языкового знака: Степан Разин // Лингвистический знак как когнитивное и культурогенное образование. – СПб.-Самарканд. – 1992, С.33–35.
18. Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка. / И.Р. Гальперин М., 1958, – 459с.
19. Данова Е. Австралия в сердце моем. Melbourne, – 2008. – 336 с.
20. Oxford Dictionary of English (English – English), Revised Edition. © Oxford University Press, 2005.
21. Americana (до версії ABBYY Lingvo x3) Англо-русский лингвострановедческий словарь «Американа-II»; Под ред. доктора филол. наук, проф. Г.В. Чернова. © М.В. Васянин, О.Н. Гришина, И.В. Зубанова, А.Н. Натаров, Е.Б. Санникова, О.А. Тарханова, Г.В. Чернов, С.Г. Чернов; 2005.

А.Н.Акмалдинова, О.А.Письменная

ПРОБЛЕМЫ УТОБРАСТАНОВЕДЧЕСКОЙ ЗНАЧИМОЙ ЛЕКСИКИ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

В статье исследуется национально-маркированная лексика английского языка и методика ее преподавания, анализируются лингвистические и коммуникативные особенности страноведческого фонового речевого материала.

A.Akmaldinova, O.Pismennaya

SELECTIONPROBLEMSIGNIFICANTGEOGRAPHICVOCABULARYWHEN LEARNINGA FOREIGN LANGUAGE

The article deals with the nationally marked vocabulary and the methods of teaching it; analyzed are linguistic and communicative features of background language materials in English.

УДК 241.13:62

Л.Г. Вороновська

ВПЛИВ ТЕХНІКИ НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ДУХОВНИЙ СВІТ ЛЮДИНИ

Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

У статті з'ясовується місце техніки в системі людського пізнання та духовної діяльності, визначається інтенсивність впливу науково-технічного розвитку на релігійний світогляд, осмислюються провідні характеристики особливостей науково-технічного прогресу в руслі соціально-моральних ціннісних координат.

Вступ

Техніка, втілюючи у собі досягнення науки, сьогодні виступає як основа людського існування, важливий засіб вирішення життєвих проблем. Але вона ж є й силою, що загрожує природному середовищу, духовній сутності людини і навіть самому її існуванню, фізичному буттю. Поняття «техніка» може використовуватися у вузькому і широкому смислах. І, відповідно, може означати конкретні матеріальні артефакти, створювані методами інженерної діяльності, або розповсюджуватися на будь-яку достатньо ефективну методологічну діяльність. Головною її якістю, на наш погляд, є штучність, вона виникає завжди в результаті свідомої діяльності людини. Необхідна умова існування техніки – осягнення законів природи. Кожен створений технічний об'єкт має відповідати критерію раціональності. Важливою особливістю техніки є її інструментальний характер. Вона виникає як відповідь на задачу типу «мета-засіб» у ситуації, коли засобів, що є у розпорядженні недостатньо. Техніка стикається зі світом у процесі практичної діяльності людей. Будучи частиною природи, свідомо перетвореною людиною, вона належить одночасно і культурі, і природному світові.

Аналіз досліджень і публікацій

Релігійна свідомість – це специфічна форма суспільної свідомості, що має утопічний характер, тобто в ньому уявлюваний, бажаний або належний стан речей стає домінуючою формою переживання, спостереження й дії [1, с. 64].

Як стверджує Д. Маркович [3, с. 245–249], релігія як форма суспільної свідомості відбиває залежність людини від природних та суспільних сил, а також спробу перебороти цю залежність у сфері суб'єктивних поглядів. Вона виникає як наслідок неясних уявлень первісних людей про їхню власну природу й про зовнішню природу – ту, що їх оточувала.

Кризу євроцентристської цивілізації, що спирається на іудейсько-християнську традицію, та принципу європоцентризму Л. Филипович справедливо вважає «логічним продовженням кризи раціоналізму, як характерної ознаки західної культури та ментальності європейця».

Вважається, що ця криза досягла орієнтаційних вимірів, коли втрачаються глобальні орієнтири, розуміння того, що, власне, відбувається і куди треба йти. Однією з відповідей на цю глобальну загрозу, яку визначає В. Єленський, є спроба повернення до сталих архетипів. Саме «релігія, – на його думку, – уособлює щось загальнопритаманне людству, є компендіумом саме історичного минулого» [6, с. 72].

Релігія – феномен доволі консервативний. Традиції в ньому відіграють досить вагоме значення. Проте, якщо релігія залишається незмінною, коли життя суспільства і сама людина, їх досвід стають іншими, то відбувається відчуженість релігії від того, чим живе людина, від її реальних інтересів та заброн. Відтак, у релігії мають відбуватися певні компромісні зміни корективи в доктринах, формах організації, методах діяльності тощо.

Американський соціолог П. Бергер пов'язує причини секуляризації передусім з індустріалізацією суспільства, яка втілила в життя процес урбанізації і привела до зростання рівня соціальної мобільності населення, до створення нових соціальних груп, відокремлення релігійних груп від решти їх, до зміни умов соціалізації індивіда. Сучасна людина звільняється від тягаря традицій, вимогою часу стає така її діяльність, яка ґрунтується на вільному виборі. Для релігії відтак з'являється новий шанс, адже на базі релігійного досвіду людина з багатьох релігійних традицій і культів надає перевагу тому, що стає для неї справою власного вибору й переконання. Занепад релігії, яка ґрунтується на традиції й авторитеті, може компенсуватися звертанням людини до релігійного досвіду як досвіду «внутрішньої волі» [7, с. 81].

Як зазначає Т. Лукман, при занепаді «церковно-орієнтованої релігії» позацерковна релігійність може зберігатися і навіть зростати [8, с. 285]. Учений дійшов висновку, що під дією соціальних змін, які відбуваються в суспільстві, змінюються лише структурні елементи релігійної свідомості. У сучасному секуляризованому суспільстві людина створює свою власну, «приватну» релігію, модернізуючи традиційне християнство, синкретично поєднуючи його з іншими релігійними традиціями.

Постановка завдання

З'ясувати місце техніки в системі людського пізнання та духовної діяльності, визначити інтенсивність впливу науково-технічного розвитку на релігійний світогляд, осмислити провідні характеристики особливостей науково-технічного прогресу в руслі соціально-моральних ціннісних координат.

Ціннісні пріоритети розвитку техніки

Технічний прогрес, розширюючи можливості людини, неминуче спричинить культурні і соціальні зміни. Техніка змінює характер міжособистісних стосунків. Вона перестає бути засобом досягнення людських цілей, переростаючи у дещо непередбачуване і самодостатнє. Найбільш тяжкі наслідки у соціальному, психологічному і моральному планах має військова техніка, її випробовування і тим більше застосу-